

S'ha de dir que la idea d'elaborar una història de la literatura popular valenciana és sens dubte un propòsit ben interessant, atès que no existeix cap obra global sobre la història del folklore tant en l'àmbit valencià ni en el marc general de la literatura popular catalana, tot i el significatiu augment d'estudis sobre la qüestió produïts en els últims anys.

És per això que, d'entrada, Vicent Vidal s'enfronta amb diversos problemes que resol satisfactòriament. El primer l'esclariment del concepte folklore, un terme ben arrelat en el nostre àmbit cultural, però d'escassa precisió perquè sovint inclou estudis al voltant de la literatura popular, oral o tradicional, denominacions que també resulten poc útils a l'hora d'englobar manifestacions culturals tan diverses. I fins i tot el terme etnopoètica, nova denominació que intenta centrar el camp d'estudi sobre literatura popular en l'àmbit de la cultura catalana, però que encara no ha pogut substituir la terminologia tradicional emprada fins a l'actualitat. Segurament per això, Vidal decideix, amb bon criteri, moure's entre els termes, usats com a sinònims, «literatura popular» i «folklore», el primer usat en el títol del llibre i el segon present al llarg de l'obra.

El segon dels problemes és el de la periodització que tota història de la literatura comporta. Vidal proposa quatre períodes. L'inicial, des del 1873, data del primer document d'interès folklòric localitzat, un cançoner popular inèdit, d'Eduard Ximénez, fins al 1912, data d'aparició de *Còses de la meua terra* de Francesc Martínez i Martínez, pel canvi que va suposar aquesta obra en l'estudi i recollida d'elements folklòrics al País Valencià; el segon, abasta des d'aquesta data fins al final de la guerra civil, el 1939; el tercer, la totalitat del període franquista, fins a la mort del dictador, i el quart, des del 1975 fins a l'actualitat. Tot i que qualsevol periodització és discutible, i pot ser discutida, la presentada per Vidal en el llibre és ben consistent, i millora l'establerta en anteriors articles pel mateix autor. En cap cas, però, podem donar per definitius aquests períodes, atès que posteriors estudis poden modificar la proposta.

I el tercer dels problemes és delimitar exactament l'objecte d'estudi, és a dir, quines unitats bàsiques del folklore incloure i quines desatendre. En aquest sentit, Vidal l'encerta quan opta per l'estudi dels textos del folklore verbal escrits, publicats o inèdits, en català, referits al País Valencià, com ara llibres, opuscles, treballs teòrics..., i per no incloure treballs sobre la cultura popular com les danses, costums o festes, etc., i els textos de creació literària.

Fet i fet, amb la resolució d'aquests punts en el primer apartat del llibre, «Introducció», Vicent Vidal encara el contingut amb una sòlida estructura i una metodologia ben definida.

És per això que el veritable contingut del llibre s'inicia amb l'estudi del primer període, «De la Renaixença al folklore (1873-1912)», on la recollida del folklore es troba influenciada per l'esperit de la Renaixença i per una clara intenció literària, lligada a la celebració dels Jocs Florals. En cap cas, apunta Vidal, hi ha una intenció de construcció de la identitat valenciana a través del folklore, com havia passat a Catalunya, atès l'interès del renaixencistes de mantenir el moviment al marge de consideracions polítiques. Tant és així que Vidal arriba a plantejar-se «si realment té sentit parlar del folklore valencià abans de 1912». No obstant això, encara rastreja l'aparició d'elements folklòrics en la recopilació d'un recull musical per part d'Eduard Ximénez, del 1873, que considera «el tret de sortida del folklore valencià».

En aquest període Vidal assenyala l'escàs interès dels renaixencistes valencians en recollir material folklòric en les eixides culturals organitzades pel Centre Excursionista de Lo Rat Penat, presidit per Teodor Llorente. A més a més, destaca les aportacions de Joaquim Martí i Gadea, tot i l'escàs rigor de la seua obra i la seua finalitat lúdica i literària, i de Francesc Badenes Dalmau, que publica *Rondalles del poble* (1900). D'aquest també cal destacar que és autor del pròleg de *Còses de la meua terra* (1912), de Francesc Martínez, en el qual intenta definir el concepte de folklore tot i que amb resultats ben modestos i contradictoris.

El segon període, «La institucionalització i el tractament del folklore com a disciplina (1912-1939)», s'inicia amb la publicació el 1912 de *Còses de la meua terra (primera tanda)*, de Francesc Martínez, el primer folklorista valencià i qui propicià la recollecció sistemàtica de materials amb una clara finalitat folklòrica. A més a més, fou el fundador de la Secció d'Etnografia i Folklore del Centre de Cultura Valenciana, nascuda el 1922, la qual cosa suposa una institucionalització de la disciplina. Per altra banda, el 1918 es crea la Societat Castellonenca de Cultura, amb un interès clar per l'estudi del folklore des dels seus inicis. S'ha de dir que ambdues societats seguiren el camí encetat per Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya (1915-1923), especialment pel que feia a l'elaboració dels qüestionaris emprats en la recollida de mostres folklòriques.

En aquest període, Vicent Vidal destaca les aportacions d'Adolf Salvà i Ballester, deixeble de Francesc Martínez; la participació valenciana en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, amb la tasca duta a terme per Just i Joaquim Sansalvador, de Joan Just i Josep M. Roma i d'Eduard López-Chávarri; la repercussió del Llegendari Popular Català, que comptà amb la participació del *Llegendari valencià*, de Francesc Martínez i de les *Llegendes alacantines*, de Sara Llorens. I, finalment, també s'ocupa del *Refraner valencià*, d'Estanislau Alberola i Manuel Peris.

En el tercer període, Vicent Vidal analitza «El folklore durant la dictadura: del col·laboracionisme a la resistència (1939-1975)», una etapa marcada per la recollida de material folklòric amb una cara intencionalitat ideològica en favor del règim franquista, la qual cosa va suposar l'aturada dels programes de recollida anteriors i la promoció de les escoles de Coros y Danzas de la Sección Femenina en aquesta tasca. En l'àmbit musical cal destacar les campanyes engegades per Manuel Palau a l'Institut de Musicologia i Folklore, fundat el 1948 dins de la Institució Alfons el Magnànim, i per Salvador Seguí, el seu deixeble, que publicà els cançoners de les tres províncies valencianes. Ara bé, al marge de les iniciatives del règim, Vicent Vidal destaca l'importantíssim paper dut a terme per Manuel Sanchis Guarner i Enric Valor i Vives, amb uns plantejaments ideològics totalment oposats, de dignificació de la llengua i cultura dels valencians i de foment de la personalitat valenciana a partir de la recuperació de l'imaginari popular. De Sanchis Guarner destaca la dimensió científica i el rigor metodològic de la seua tasca, que es concretà en la publicació d'*Els pobles valencians parlen els uns dels altres*, el *Calendari de refranys* i *Els vents segons la cultura popular*, a més del *Cançoner valencià de Nadal*. En el cas d'Enric Valor, Vidal destaca que inicià la recollida de *Rondalles valencianes* a instàncies de Sanchis Guarner, les quals han estat adaptades a diferents tipus de lectors i han estat profusament estudiades. Ara bé, la seua aportació com a folklorista és exigua perquè la seua intencionalitat era literària, però l'acollida de la seua rondallística a partir dels anys 80 l'han convertit en una «figura decisiva de la història del folklore valencià».

En últim lloc, l'etapa «Normalització i renovació (1975-)», és considerat per Vicent Vidal com un «període feliç» tant per la quantitat com per la qualitat dels materials recollits, fet que s'ha de posar en relació amb el procés de democratització de la societat espanyola i de la recuperació de part de l'autogovern. En aquest sentit, en aquesta nova etapa han aparegut nombrosos reculls d'abast infantil i juvenil, adreçats a uns lectors escolars, bé de rondalles, llegendes, cançons, contes, endevinalles o refranys; altrament, també cal destacar els reculls folklòrics d'abast general, de caràcter divulgatiu, i els reculls d'abast acadèmic, amb la creació de bases de dades com el Cançoner Popular Valencià o Arxiu de Narrativa Popular Valenciana, la recuperació d'edicions d'obres inèdites o l'aparició de grups de recerca en les principals universitats del domini lingüístic català.

Per a l'elaboració del llibre, Vicent Vidal ha dut a terme una important tasca de recerca sobre les fonts d'informació emprades, tant de materials inèdits com seleccionant la bibliografia escaient en funció de les necessitats de cadascun dels apartats.

Pel que fa als materials inèdits, Vidal ha hagut de consultar els fons de l'Arxiu de Folklore de la Universitat Rovira i Virgili, els arxius del Centre de Cultura Valenciana, de l'Archivo de Folklore de la Sección Femenina de la Biblioteca Nacional de España, la Biblioteca Valenciana, l'arxiu del Centre d'Estudis Contestans, la Biblioteca de Catalunya, la Biblioteca-Arxiu Joan Amades i la biblioteca de l'Institut Juan Gil-Albert, entre altres.

Pel que fa a la bibliografia emprada, cal destacar les següents aportacions:

a) obres sobre estudis folklòrics i autors en l'àmbit europeu, i en concret de països com Itàlia, Regne Unit, Estats Units o Espanya.

b) estudis dins del marc de la literatura popular catalana, especialment de Catalunya però també de les Illes Balears i el País Valencià.

c) reconeixement del «Pròlec» a *Folklore valencià. Arreplega de llegendes, tradicions y costums del Reine de Valencia*, de Francesc Martínez Martínez (1927), com la primera perspectiva global de la història del folklore valencià.

d) valoració de les aportacions dels autors valencians com Manuel Sanchis Guarner, Lluís Fullana o les biografies sobre els principals folkloristes valencians.

Tot plegat, Vicent Vidal ha sabut aprofitar de manera pertinent la bibliografia existent i els materials inèdits i ha fet un ús de la bibliografia ajustat i totalment integrat en text que ha elaborat, d'acord amb les indicacions sobre referències bibliogràfiques emprades habitualment en l'àmbit acadèmic, i ha citat correctament les fonts emprades, recollides posteriorment en l'apartat de «Referències bibliogràfiques».

Per tot el que hem vist, estem davant d'un llibre molt complet i adequat i la valoració de conjunt és ben positiva, tant perquè aporta la novetat de ser la primera història sobre la literatura popular valenciana, com per l'esperit que la impulsa, esperar altres investigadors a omplir els buits existents respecte a la major part dels períodes estudiats i al paper de molts dels folkloristes esmentats, que encara no han sigut objecte d'un estudi sistemàtic de la seua obra i figura.